

Skadestånd enligt det strikta ansvaret

Isak Lundgren

**Rättsvetenskap, kandidat
2019**

Luleå tekniska universitet
Institutionen för ekonomi, teknik och samhälle

Förord

Till att börja med vill jag tacka min handledare Joachim Enkvist som hjälpt mig vid denna uppsats. Jag är personligen väldigt intresserad av skadestånd och tycker det är fascinerande hur det strikta ansvaret förhåller sig till den svenska rätten. Efter mycket arbete och ännu mer tänkande lyckades jag göra en undersökning som intresserar mig. Jag vill även tacka mina föräldrar som hjälpt mig i valet av område och i mitt "bollande" av idéer, samt att jag vill tacka mitt arbete Länsförsäkringar Norrbotten som fått mig intresserad av skadeståndsrätten. Utan Länsförsäkringar hade med största sannolikhet denna uppsats inte blivit av.

Sammanfattning

Syftet med detta examensarbete har varit att ta reda på hur svensk rätt förhåller sig till det strikta ansvaret, med och utan lagstöd. I uppsatsen har även studerats i vilken utsträckning det strikta skadeståndsansvaret åläggs med lagstöd, samt orsaken till att det lagstadgade strikta ansvaret uppstått och om finns det något orsakssamband mellan lagstiftningarna. Utöver det nyss nämnda har även studerats om det är förenligt med svensk rätt att ålägga ansvarsformen utan lagstöd. Den sista frågeställningen som behandlats är hur svensk rätt förhåller sig till strikt ansvar med och utan rekvisitet farlig verksamhet och vad orsaken är till att strikt ansvar kan åläggas trots att varken lagstöd eller farlig verksamhet finns. Den metod som använts i uppsatsen är den rättsdogmatiska vilket betyder att det är studerat lagstiftning, rättspraxis, förarbeten och doktrin. Till en början redogörs dock skadeståndsrätten och skadeståndslagen i allmänhet, inklusive de förutsättningar som krävs för att ansvar ska kunna föreligga. I Svensk rätt uppkom det så kallade strikta ansvaret för farlig verksamhet under 1920-talet, men förändringar har skett under olika tidsperioder och i olika sammanhang vilket medfört att det saknas en "röd tråd" kring ansvaret och dess uppkomst. Orsakerna till införandet har varit många, bland annat kopplingen mellan samhällets teknikutveckling och risken för skada. Utgångspunkten för det strikta ansvaret är och har varit att det ska föreligga *farlig verksamhet* eller att ett domskäl ska ha stöd i lag. Trots detta finns det exempel där varken lagstiftning eller farlig verksamhet legat till grund för åläggande av det strikta skadeståndsansvaret.

Innehåll

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte.....	1
1.2 Metod och material.....	1
1.3 Disposition.....	1
2. Skadeståndsrätten och dess historia	2
2.1 Utvecklingen i takt med SkL.....	2
2.2 Viktiga begrepp inom skadeståndsrätten.....	3
2.3 Funktioner inom skadeståndsrätten	4
2.4 Skadestånd kopplat till försäkring	5
3. Objektiva och subjektiva förutsättningar	6
3.1 Olika typer av skador.....	6
3.2 Adekvat kausalitet, plikt och passivitet & situationer som utesluter skadeståndsskyldighet	7
3.3 Det traditionella culpaansvaret	8
4. Strikt ansvar.....	11
4.1 Orsak till införandet av strikt ansvar – Allmänt	11
4.2 Strikt ansvar med farlig verksamhet.....	12
4.2.1 Järnvägstrafiklagen (1985:361).....	13
4.2.2 Luftfartslagen (2010:400)	14
4.2.3 Sjölagen (1994:1009).....	14
4.3 Strikt ansvar för icke farlig verksamhet	15
4.3.1 Miljöbalken (1998:808)	15
4.3.2 Vårdnadshavares strikta ansvar enligt SkL.....	16
4.3.3 Lagen (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter.....	18
4.3.4 Produktansvarslagen (1992:18).....	19
4.4 Strikt ansvar utan lagstöd	19
4.5 Strikt ansvar kontra culpaansvaret.....	22
5. Diskussion	24
5.1 I vilken utsträckning åläggs strikt skadeståndsansvar med lagstöd?.....	24
5.2 Vad är orsaken till att det lagstadgade strikta ansvaret uppstått och finns det något samband mellan de olika lagstiftningarna?	24
5.3 Är det förenligt med svensk rätt att ålägga strikt ansvar utan lagstöd?.....	24
5.4 Hur förhåller sig svensk rätt till strikt ansvar med och utan rekvisitet farlig verksamhet och vad är orsaken till att strikt ansvar kan åläggas trots att varken lagstöd eller farlig verksamhet finns?.....	25
Källor och litteratur	26

1. Inledning

Den svenska rättsordningen innehåller sedan lång tid tillbaka rättsregler gällande skadestånd. Dessa reglers innehåll har naturligtvis idag delvis ett annat innehåll än när de infördes. Sverige har till exempel inte haft en renodlad lag om skadestånd före tillkomsten av skadeståndslagen (1972:207), även förkortat SkL, utan utgick tidigare från 1864 års strafflag. Huvudregeln i svensk rätt säger att skadeståndsskyldighet föreligger när en person varit oaktsam eller vårdslös i sitt agerande i samband med en skada. Det finns dock undantag till detta som säger att ansvarighet kan finnas trots att en person eller verksamhet inte aktivt eller genom oaktsamhet orsakat en skada. Detta ansvar benämns som ett *strikt ansvar*, men under vilka förutsättningar detta ansvar ska åläggas är dock något som diskuterats sedan uppkomsten. Det strikta ansvaret är tänkt att åläggas när det föreligger *farlig verksamhet* eller när det finns lagstöd, men så är inte alltid fallet. I vissa fall har domstolen utdömt ett strikt ansvar trots att inget av dessa rekvisit varit uppfyllda. Detta har skapat en debatt gällande strikt ansvar i svensk rätt där det finns skadeståndsetiker som anser det vara oetiskt, medan andra anser det vara en förutsättning.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka det strikta skadeståndsansvaret såväl med lagstöd som utan lagstöd. För att besvara syftet kommer hjälp tas av följande frågeställningar:

- I vilken utsträckning åläggs strikt skadeståndsansvar med lagstöd?
- Vad är orsaken till att det lagstadgade strikta ansvaret uppstått och finns det något orsakssamband mellan lagstiftningarna?
- Är det förenligt med svensk rätt att ålägga strikt ansvar utan lagstöd?
- Hur förhåller sig svensk rätt till åläggandet av strikt ansvar med och utan rekvisitet farlig verksamhet och vad är orsaken till att strikt ansvar kan åläggas trots att varken lagstiftning eller farlig verksamhet finns?

1.2 Metod och material

Den metod som används i studien är den rättsdogmatiska metoden, vilket innefattar analys av lagstiftning, förarbeten, praxis och doktrin.¹ Även pålitliga källor på internet och vetenskapliga artiklar har studerats. I uppsatsen behandlas endast vissa av de författningar som innehåller strikt skadeståndsansvar. De författningar som presenteras är medtagna för att de utgör exempel på hur den svenska rätten förhåller sig till frågan om strikt ansvar för farlig- respektive icke farlig verksamhet.

1.3 Disposition

I uppsatsens två första kapitel ges en allmän beskrivning om den svenska skadeståndsrätten där mycket fokus ligger på den traditionella culpabedömningen. I uppsatsens fjärde kapitel utreds det strikta ansvaret med fokus på under vilka förutsättningar det kan åläggas och orsaken till detta. Det femte och sista kapitlet avhandlar en sammanställning av svar på de frågeställningar uppsatsen behandlar utifrån vad som framkommit i framförallt avsnitt fyra.

¹ Kleineman, Jan, Juridisk metodlära, sid 21.

2. Skadeståndsrätten och dess historia

Begreppet *skadestånd* innebär att ersättning utgår till en skadelidande så att hen försätts i samma ekonomiska situation som om skadan aldrig hade inträffat. Skadeståndsrätten omfattar både utomobligatoriska förhållanden, dvs. regler om skadestånd utanför kontraktsförhållanden samt regler om skadestånd inom kontraktsförhållanden.²

Ur ett historiskt perspektiv framgår att skadeståndsrätten har en nära relation till straffrätten. Under medeltiden ledde vissa särskilda handlingar till något som benämndes som en *bot* och detta kan sägas vara ett mellanting mellan straff och skadestånd. Denna bot var allt som oftast tredelad, där en del gick till kungen, en del gick till häradet eller staden och den sista delen gick till den skadelidande. Vid införandet av 1734 års lag fanns botsystemet fortfarande kvar, dock med fler stadganden om skadestånd som inte hade med bot att göra än vad som tidigare funnits. Det fanns fortfarande ingen civilrättslig lag som reglerade frågor om skadestånd. I det sjätte kapitlet i 1864 års strafflag fördes dock skadeståndsbestämmelser in angående skadestånd som föranletts av brott.³ Det bildades dock principer ur rättspraxis som även gällde för icke straffbara handlingar som i första hand rörde person- och sakskador.⁴ Dessa bestämmelser i sjätte kapitlet i 1864 års strafflag gällde fram till 1972 då SkL trädde ikraft.⁵

Före SkL:s inträde och 1862 års strafflag var gällande, sade 6 kapitlet 1 §; *Skada som någon genom brott annan tillfogar skall av den brottslige gäldas, evad brottet skett av uppsåt eller vållande*. Med detta menades att det krävdes att skada föranletts av en brottslig handling för att skadestånd skulle kunna utkrävas. Denna regel antydde att det måste skett med uppsåtlighet eller en vårdslöst vållad skada för att skadestånd skulle utges. Detta kan även sägas vara huvudregeln i dagens svenska samhälle när det gäller uppkomsten av en skada. Det som tidigare hittades i den nyss nämnda paragrafen i 1862 års strafflag, finns nu i SkL 2 kapitlet 1 §. Den säger att den som uppsåtligen eller av vårdslöshet har orsakat en person- eller sakskada är skyldig att ersätta denna. Detta kan benämnas som ett *vållande* eller *culpa*.⁶ Skillnaden med dagens bestämmelse i SkL 2 kapitlet 1 § är att situationen inte måste föranletts av en brottslig handling, men detta kommer att beskrivas mer i avsnitt 3.3.

2.1 Utvecklingen i takt med SkL

I Sverige tog en reform av skadeståndsrätten fart efter andra världskrigets slut. En svensk jurist vid namn Ivar Strahl kan sägas ha startat utvecklingen av det svenska lagstiftningsarbetet med sitt nytänkande och epokavgörande resonemang gällande förhållandet mellan försäkring och skadestånd. Två olika kommittéer bildades där den ena stod för reform av bilansvaret samt trafikförsäkring och den andra kommittén för de allmännas ansvar.⁷ Nästa steg i utvecklingen var att tillsätta en skadeståndskommitté som gav ett antal förslag angående regler om skadestånd. År 1972 framlades en proposition om att en skadeståndslag skulle tillskrivas.⁸ Det viktigaste med denna lag ansågs vara att arbetsgivaren tillskrevs ett principalansvar där arbetsgivaren har ett ansvar mot sina arbetstagare.⁹

² Hellner, Jan & Radetzki, Marcus, Skadeståndsrätt, sid 25.

³ Ibid, sid 30.

⁴ Hellner, Jan & Radetzki, Marcus, Skadeståndsrätten en introduktion, sid 19.

⁵ Bengtsson, Bertil & Strömbäck Erland, Skadeståndslagen en kommentar, sid 16.

⁶ Ibid, sid 44.

⁷ Ibid, sid 16.

⁸ Prop. 1972:5.

⁹ Bengtsson & Strömbäck, sid 16.

Det har alltid funnits en utpräglad mening att reformarbetet skulle fortsätta även efter uppkomsten av SkL, vilket det också gjorde. Det lades fram förslag av kommittén för en allmän jämningsregel samt rätt till skadestånd vid personskada.¹⁰ Detta lade grund för en ny proposition som betydde förändring i lagen. Perioden efter 1975 sker inte mycket reformerarbete inom lagstiftningen utan var istället genom 1986 års miljöskadelag, PAL och ändringarna i SkL 2001 som en vidareutveckling sker.¹¹

Den nuvarande lagen sägs ha framförallt två stycken funktioner och syften. Den första funktionen skall vara att den enskilde skall ersättas för den skada som denne drabbats av, vilket benämns som ett *reparativt syfte*. Lagen har även ett så kallat *preventivt syfte*, vilket betyder att hotet om att bli skadeståndsskyldig ska göra att alla individer blir mer aktsamma.¹² Aktsamhetsytet menar att individen ska undvika situationer som kan leda till skada.

Portalparagrafen i SkL säger att lagen i första hand är riktad till utomobligatoriska förhållanden där det inte finns något avtal mellan parterna. Lagen är så kallat dispositiv, vilket betyder att en speciell lagbestämmelse går före reglerna i SkL. Dessa regler är generella och går att frångå genom avtal. Denna paragraf antyder att det inte finns någon tydlig gräns mellan skadestånd i och utanför kontraktförhållanden beroende på att skadestånd enligt SkL även kan ges via avtalsförhållanden.¹³

2.2 Viktiga begrepp inom skadeståndsrätten

Två av de mest centrala begreppen inom skadeståndsrätten är *skadevällare* respektive *skadelidande*. Den förstnämnde är den som orsakat en skada och som blir skadeståndsskyldig för skadan som denne orsakat. Den skadelidande är den som blivit drabbad av skada och det är denne som oftast kräver skadestånd.¹⁴ Den individ som vill återopa skadestånd har som huvudregel bevisbördan och måste kunna styrka sitt utlåtande genom exempelvis vittnen eller annan bevisning.¹⁵ Det går dock inte att ha lika stora beviskrav som i till exempel brottsmål eftersom skadestånd inte är lika omfattande som brottsmål. Det ska finnas en hänsyn till den skadelidande att det inte ska bli orimligt för denne att få ut en ersättning för skadestånd.¹⁶ När en skada uppstår kan det även förekomma att det är fler än en skadevällare. Om detta uppstår blir dem *solidariskt ansvariga*. Den skadelidande kan då kräva vem som helst av dessa personer på ersättning av hela beloppet. Blir en person skyldig att betala hela beloppet kan denne i sin tur sedan vända sig till övriga vållande och kräva övrigas del, vilket benämns som *regressrätt*.¹⁷

En av de mest centrala delarna inom skadeståndsrätten är det så kallade *principalansvaret*. Detta begrepp syftar på ett ansvar för någon annans orsakande.¹⁸ Det finns några exempel på detta i skadeståndslagen. Exempelvis finns denna typ av ansvar för arbetsgivare jämt mot sina arbetstagare. Arbetsgivare är skyldig att ersätta en skada som dennes arbetstagare har försummat i tjänsten. Ett annat exempel som hittas i SkL är ansvaret en vårdnadshavare har

¹⁰ SOU 1973:51 s. 11; SOU 1971:83 s. 7.

¹¹ Prop. 1975:12; Bengtsson & Strömbäck, sid 16-17.

¹² Zetterström, Stefan, Skadeståndsrätt, sid 1-2, 2004.

¹³ SkL 1 kapitlet 1 §; Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt, sid 29.

¹⁴ Konsumenternas försäkringsbyrå, Om skadestånd - när du orsakat en skada.

¹⁵ Ekstedt, Leif, Skadeståndsrätt, sid 140.

¹⁶ Schultz, Mårten, Integritet i fokus, sid 10-11. 2014.

¹⁷ Ekstedt, sid 137.

¹⁸ Ibid, sid 61.

över sina barn. Detta ansvar gäller när ett barn orsakat en sak- eller personskada genom brott eller kränkning.¹⁹

Det finns även situationer där det kan föreligga *jämkning*, vilket betyder att ett skadestånd kan minskas. Ett exempel på detta är om den skadevållande är under 18 år. Det krävs då att det är skäligt med hänsyn till omkringliggande omständigheter, exempelvis den individuella utvecklingen samt handlingens omfattning. I allmänhet kan även ett skadestånd jämkas om det föreligger svåra ekonomiska förhållanden för den skadevållande samt om förhållandena är sådana att denne inte borde ha fullt skadeståndsansvar.²⁰ Ett exempel där denna fråga tas upp är i NJA 2015 s. 482 men detta kommer presenteras närmare i avsnitt 4.3.2.

En part kan bära skadeståndsansvar oberoende om det funnits ett vållande eller inte. Detta kan benämnas som ett objektivt ansvar eller *strikt ansvar*. Rätten till skadestånd uppstår genom på vilket sätt en specifik skada har uppstått.²¹ En utgångspunkt gällande åläggandet av strikt ansvar är att det ska föreligga farlig verksamhet. Detta är dock inte alltid fallet. I fjärde avsnittet kommer det närmare presenteras om skillnader mellan lagstiftningar med och utan rekvisitet farlig verksamhet samt situationer där ansvarsformen kan åläggas utan lagstöd.

2.3 Funktioner inom skadeståndsrätten

Inom skadeståndsrätten finns det funktioner som med lite mer tydlighet kan beskrivas som verkningar. Detta förklarar på vilket sätt regler anses lämpliga och behandlar person- och saksador, men framförallt personsador.²²

Den första funktionen kan beskrivas som *reparation* och kan likställas med *ersättning*, vilket kan antas vara skadeståndsrättens huvudsakliga funktion. Ersättningen ska motsvara ett belopp i pengar beroende på den skadelidandes förlust. En så kallad reparation leder till en större säkerhet i samhället beroende på att det kan vara en trygghet att det finns möjlighet till ersättning vid skada.²³ En annan funktion är *placering av kostaden för skador*. Utifrån samhällets synvinkel anses inte den uppkomna skadan vara ersatt när den skadelidande fått pengar av den skadevållande med tanke på att vinsten för den ena, blir en lika stor förlust för den andre. Skadeståndsregler i svenska samhället ger inte ersättning för alla skador som uppkommer. Detta leder till att gränsen mellan skador som ersätts och skador som inte ersätts kan ses som att vid varje uppkommen skada ska en placering av kostnad för en skada göras.²⁴

I dagens samhälle är skadestånd och försäkringar nära kopplade till varandra. Beroende på det kan det tillskrivas en funktion att *pulverisera förlusterna*, likt en försäkring. Det kan också sägas att viss risk för försäkringstagare att lida stor skada omvandlas till en jämn kostnad och benämnas som försäkringspremie. När det väl uppstår en skada fördelas förlusten på alla betalande till premien och samma funktion är det tänkt att skadeståndet ska ha.²⁵ Den fjärde funktionen är en så kallad *preventiv effekt* och kan sägas vara funktionen att förhindra skador som skulle kunna ge en upprinnelse till ersättningsanspråk och hur skadeståndets verkan är i en sådan situation. Ett exempel kan vara en individ som tidigare betalat skadestånd och i framtiden blir mer aktsam i sina handlingar. Denna effekt är ofta det som eftersträvas med en

¹⁹ SkL 3 kapitlet 1 §; SkL 3 kapitlet 5 §.

²⁰ SkL 2 kapitlet 4-5 §§; SkL 6 kapitlet 2 §.

²¹ Karlgren, Hjalmar, Skadeståndsrätt, sid 107-108.

²² Andersson, Håkan, Skyddsändamål och adekvans, sid 319-320.

²³ Ibid, sid 323-324 & 236.

²⁴ Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt, sid 40-41.

²⁵ Ibid, sid 42.

så kallad sanktion och brukar benämnas som den individualpreventiva effekten. Det finns dock en effekt som benämns som den allmänpreventiva och betyder att människor i allmänhet ska undvika att agera på sådant sätt som skapar skadeståndsskyldighet.²⁶

Den sista skaderättsliga funktionen är den *ekonomiska preventionen* och betyder att skadeståndsregler ofta sägs ha ekonomiska motiv. Till exempel om en individ funderar på att köra motorcykel, men vid upptäckten av att trafikförsäkringen är så pass dyr väljer individen bort motorcykeln för ett säkrare färdmedel. Denne person kommer nu inte i kontakt med att kunna orsaka en skada med sin motorcykel vilket då är en ekonomisk prevention.²⁷

2.4 Skadestånd kopplat till försäkring

I dagens samhälle är det vanligt att en försäkring kan täcka en förlust och den skadevållande betalar inte alla gånger hela kostnaden själv. Det finns exempelvis en ansvarsförsäkring som hjälper den skadevållande att betala en del av kostnaden. Den skadelidande i sin tur har oftast en försäkring som täcker en stor del av förlusten. Vid personskada kan till exempel en olycksförsäkring eller kollektiva försäkringar täcka de följder som uppkommer. Vid en sakskada kan egendomsskyddet i hemförsäkringen, fastighetsförsäkringen eller företagsförsäkringen hjälpa till. Den skadelidande har möjlighet att välja vilken väg denne vill gå. Antingen kan denne använda sin egen försäkring och på så sätt kompensera sin förlust. Alternativt kan den drabbade kräva skadeståndet från skadevållaren. Om den skadelidande väljer det senare alternativet uppdragas en bedömningsfråga i skada och agerande. Detta är allt som oftast komplicerat vilket gör att det många gånger är smidigare och billigare att använda sin egen försäkring och på så sätt få skadan ersatt.²⁸

²⁶ Andersson, Skyddsändamål och adekvans, sid 327-329.

²⁷ Ibid, sid 331-333.

²⁸ JP Infonet, Skadestånd, 2008.

3. Objektiva och subjektiva förutsättningar

Inom skadeståndsrätten finns objektiva och subjektiva förutsättningar för skadestånd. De objektiva förutsättningarna är de som är oberoende av individuella och personliga förhållanden hos den skadevållande. Här krävs att en skada har föranletts av uppsåt, att egendomen som skadats tillhört någon annan än den som orsakat skadan och att denne haft plikt att inte skada egendomen. De nyss nämnda förutsättningarna kan fastställas utan att titta på en bedömning vad den skadevållande borde eller inte borde ha insett och hänsyn tas inte heller till personliga egenskaper. Kring de objektiva förutsättningarna kan den viktigaste frågan sägas vara: *När finns det skyldighet att undvika skada för att inte bli skadeståndsskyldig?* De subjektiva förutsättningarna är de som beror på omkringliggande omständigheter och kan sammanfattas som vållande. Här är den viktigaste frågan: *Den som har skyldighet att undvika en skada, hur stort mått av aktsamhet är denne pliktig att iaktta?*²⁹

3.1 Olika typer av skador

En förutsättning för att skadeståndsskyldighet ska föreligga är att det skett en skada som drabbat någon annans egendom eller person. I SkL definieras fyra olika typer av skador – sakskada, personskada, förmögenhetsskada och kränkning.³⁰

Uttrycket *sakskada* används i SkL 2 kapitlet 1 § och är en fysisk skada på fast egendom och lösa föremål. Till exempel kan det vara repad lackering på bilar, fläckade kläder, nedbrunna byggnader eller lösören etc. Sådana förändringar som inte minskar brukbarheten kan även det utgöra en sakskada och inte heller endast fysiska förändringar utan förändringar som påverkar funktionen kan utgöra en sakskada.³¹ Under denna kategori gäller inte bara skador på egendom utan även förlust av egendom, både tillfällig och permanent förlust.³² Det finns två olika typer av sakskada. En *totalskada* är en skada som är så pass omfattande att den inte går att reparera. Här bestäms värdet på egendomen genom återskaffningskostnaden där avdrag för ålder, bruk och minskad användbarhet görs. Den andra sakskadan är en så kallad *delskada* och medför att egendomen är möjlig att reparera.³³

Den andra typen av skada är *personskada* och uttrycket hittas även det i SkL 2 kapitlet 1 §. En personskada utgör fysiska och psykiska skador på en människas kropp. Några exempel på personskador kan vara brutna ben, utslagna tänder, hjärnskador, funktionsstörningar i kroppens organ, förgiftningar samt dödsfall. När det gäller dödsfall är det kostnader som tillkommer vid ett dödsfall, till exempel sorgkläder och resor vid begravning. Exempel på psykiska skador är depressioner och chocktillstånd.³⁴

Den tredje typen av skada är en så kallad *förmögenhetsskada*. Detta är en ekonomisk skada som uppkommer när någon råkar ut för en person- eller sakskada. Huvudregeln innebär att den skadelidande försatts i en försämrad ekonomisk situation. Huvudregeln vid en förmögenhetsskada är att ersättning endast kan ges om det skett en brottslig handling.³⁵

²⁹ Andersson, Skyddsändamål och adekvans, sid 297.

³⁰ Blendow Publishing, Skadeståndsrätt, Allt om juridik.

³¹ Bengtsson & Strömbäck, sid 26.

³² Schultz, Mårten, Full ersättning för sakens värde, sid 856.

³³ Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätten en introduktion, sid 121-122.

³⁴ Ekstedt, sid 23.

³⁵ SkL 1 kapitlet 2 §; Ekstedt, sid 23.

Det finns olika typer av denna skadeform. Den första typen är *direkt följdskada till person- eller sakskada*. Detta är den form som drabbar en individ i samband med att denne råkar ut för en person- eller sakskada. Detta ska dock anses vara likställt med den aktuella skadan och ska då även ersättas därefter.³⁶ Den andra typen är *ren förmögenhetsskada* och detta är en ekonomisk skada som saknar samband med person- och sakskada och huvudregeln är att detta inte ska ersättas. Det finns dock undantag som säger att det ska ersättas med reglerna för person- och sakskada. För att nämna ett par exempel kan sägas att en ren förmögenhetsskada genom brott ska ersättas, en ren förmögenhetsskada som orsakas på miljön ska ersättas enligt MB 32 kapitlet 1 §, samt om parter ingått ett kontraktsförhållande.³⁷ Den tredje typen av förmögenhetsskada är *tredjemansskada* och den kommer inte till uttryck i SkL. Begreppet syftar på att skada ska ha påverkat någon helt annan än den skadevållande, vilket betyder att det måste finnas en andra part. Det är endast den som direkt drabbats av en skada som kan kräva ersättning vilket betyder att huvudregeln är att tredjemansskador inte är ersättbara.³⁸

Den fjärde och sista typen av skada är en så kallad *kränkning*. Detta är när någon framkallar negativa känslor hos en annan individ, exempelvis rädsla, förnedring eller skam.³⁹ Liksom vid en förmögenhetsskada krävs att en kränkning skett via en brottslig handling som innefattar ett angrepp mot en individs person, frihet, frid och/eller ära för att skadestånd ska kunna erhållas. Ett angrepp mot person utgörs av exempelvis mordförsök, våldtäkt och vållande till kroppsskada. Ett angrepp mot frihet kan till exempel vara ett människorov, olaga tvång eller olaga frihetsberövande. Brott mot frid kan exemplifieras med olaga hot, hemfridsbrott och ofredande. Den sista kategorin, angrepp mot ära, kan exemplifieras med förtal och mened där gärningsmannen haft uppsåt att skada en oskyldig person. Ett krav för att en kränkning ska föreligga är att den ska vara av allvarlig karaktär. Det går inte att på förhand säga vad som ses som allvarligt, utan det avgörs från fall till fall. Vid bedömningen tas hänsyn till den skadelidandes beteende, till exempel om det är denne som provocerat fram skadan.⁴⁰

3.2 Adekvat kausalitet, plikt och passivitet & situationer som utesluter skadeståndsskyldighet

För att en skadeståndsskyldighet ska föreligga krävs ännu en objektiv förutsättning, nämligen *Adekvat kausalitet*. Enkelt kan detta beskrivas genom att det måste finnas ett tillräckligt starkt orsakssamband mellan handling och skada. Om en viss handling leder till en skada är detta ett orsakssamband med tanke på skadan inte hade uppstått om handlingen inte hade skett. Detta samband benämns som *kausalitet*. Kravet på *Adekvans* betyder att den handling som gjorts inte bara ska ha orsakat skadan, utan även att orsakssambandet inte får vara för avlägset, säreget eller svårförutsägbart. Om detta skulle vara fallet, undgår den som orsakat skadan att ersätta den samma.⁴¹

Även det så kallade *pliktbegreppet* är en objektiv förutsättning för skadestånd och det betyder att den skadevållande haft en plikt att agera på ett sådant sätt att skadan aldrig skulle inträffa. Utgångspunkten kan sägas vara att agerandet inte får vara på ett sådant sätt att det leder till person- eller sakskada.⁴² Vid en aktiv handling finns skyldighet att ta hänsyn till den risk för skada som kan uppstå. När det istället gäller *passivitet* är förutsättningarna annorlunda. Det

³⁶ Ekstedt, sid 24.

³⁷ Ibid, sid 24-25.

³⁸ JP Infonet, Skadestånd. 2008.

³⁹ SkL 2 kapitlet 3 §.

⁴⁰ Bengtsson & Strömbäck, sid 62.

⁴¹ Ibid, sid 37-38.

⁴² JP Infonet, Skadestånd. 2008.

brukar sägas att skadeståndsansvar utanför ett kontraktsförhållande förutsätter en aktiv handling och att det endast i vissa undantagsfall kan leda till skadeståndsskyldighet vid passivitet. Ett exempel skulle kunna vara att en person ser ett föremål på en väldigt trafikerad motorväg. Personen vet att föremålet kommer bli skadat om det inte flyttas, men trots det väljer personen att inte flytta på det. Här finns det ingen skadeståndsskyldighet för agerandet då personen inte har någon plikt att flytta på föremålet.⁴³

Det finns även situationer där skadeståndsansvar kan undgå trots ett vårdslöst eller uppsåtligt agerande och dessa bestämmelser är inte reglerade i SkL. Omständigheterna kan sägas vara objektiva och huvudfrågan kan sägas vara hur nära skadeståndsrättsliga bedömningen ansluter sig till det straffrättsliga.⁴⁴ Ett exempel på en situation som utesluter skadeståndsskyldighet är *nödvärn och nöd*. Nödvärn säger att individen går fri från straffansvar oavsett om individen gjort sig skyldig till en uppsåtlig handling eller inte. Även handlingar i nöd kan göras utan att det leder till skadeståndsansvar och detta kan till exempel vara om det finns risk för liv och hälsa.⁴⁵

Ett annat exempel på en situation där en individ kan undgå skadeståndsansvar trots uppsåtligt handlade är *tjänsteplikt*. Till exempel en brandman som vid en brand förstör en ytterdörr med anledning av att komma åt att släcka branden, blir inte skadeståndsskyldig.⁴⁶ Även ett *samtycke* kan även det leda till att man går fri från skadeståndsansvar. Vad som menas med samtycke är att den skadelidande samtycker till att lida en skada. Ett exempel är om den skadelidande samtycker till att dennes bil ska skrotas. Personen kan då inte i efterhand ångra sig och kräva skadestånd för detta då hen har samtyckt till sakskadan. Frågan blir ofta om samtycket är försvarligt eller oförsvarligt.⁴⁷

3.3 Det traditionella culpaansvaret

Det finns som tidigare nämnt inte bara objektiva förutsättningar utan även subjektiva förutsättningar. Här hittas begrepp som *uppsåt* och *oaktsamhet* där ett samlingsbegrepp för uppsåt benämns som *dolus* och samlingsbegrepp för oaktsamhet eller vårdslöshet är *culpa*.⁴⁸ Detta kan gemensamt utredas via den traditionella culpabedömningen som nämndes i avsnitt 2.1. Ansvar kan dock falla bort av olika anledningar, exempelvis via regler om barns, psykiskt störda personers eller arbetstagaransvar samt regler om jämkning.⁴⁹

Det traditionella culpaansvaret betyder ansvar för uppsåt eller vårdslöshet och regleras i SkL 2 kapitlet 1 §. Bedömningen sker oftast genom hänvisning till den aktsamhetsstandard som vidtas av välaktade personer.⁵⁰ Om det saknas anvisningar i författning, prejudikat och sedvana får dock domstolarna vidta en skönsmässig bedömning angående om oaktsamhet förelegat. Detta sätt att bedöma oaktsamhet kan ses som svårbedömt. En amerikansk domare vid namn Learned Hand har beskrivit detta krav på aktsamhet via *The Learned hand formula*. Detta är en algebraisk formel där $B=PL$ och den illustrerar försiktighetsnivåer i tre variabler. P står för sannolikheten att en skada kommer inträffa. L står för storleken på den uppkomna skadan, medan B står för kostnaden av försiktighetsåtgärder som skulle kunna vidtas för att

⁴³ Schultz, Mårten, Handlingsplikt och underlåtenhet, 2012.

⁴⁴ Bengtsson & Strömbäck, sid 48.

⁴⁵ BrB 24 kapitlet 1 §.

⁴⁶ JP Infonet, Skadestånd, 2008.

⁴⁷ BrB 24 kapitlet 7 §.

⁴⁸ Ekstedt, sid 30.

⁴⁹ Bengtsson & Strömbäck, sid 45; SkL 2 kapitlet 1 §.

⁵⁰ Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt, sid 129 & 133.

minska den förväntade skadan. Formeln illustrerar skadans storlek (L) gånger dess sannolikhet att uppkomma (P) och tittar på om detta överstiger kostnaderna för ett förebyggande, när olyckan bör förebyggas (B). När B överstiger PL kunde olyckan inte undvikas, medan om B understiger PL kunde den uppkomna olyckan förhindras. Denna formel är utformad för att maximalt åstadkomma en socialt fungerande välfärd.⁵¹

NJA 1993 s. 149 är ett bra exempel på ett rättsfall som använt den traditionella culpabedömningen. En man vid namn Ulf gick här ut på golfbanan för att spela en golffrunda. På det tredje hålet fick Ulf ett felslag som träffade en motorhuv på en företagsbil. Denna bil hade strax innan incidenten parkerat på parkeringsplatsen. Bilen skadades givetvis och företaget yrkade på skadestånd mot Ulf för den reparation som var tvungen att göras på bilen. I domskälet utgick HD från culpabedömningen och konstaterade att golfspel är av farlig karaktär och att då spelarna måste anpassa sig efter detta. HD lade även fram att det inte är helt ovanligt i golf att det sker felträffar och därför borde Ulf ha insett att han kunde råka ut för en felträff och han i så fall skulle träffa företagets bil. HD menar att Ulf medvetet skulle ha slagit ett kortare slag som var i banans riktlinje för att undvika detta. Han hade enligt HD slagit både för hårt och i fel riktning. På denna grund fann HD att Ulf varit vårdslös i sitt agerande och han blev därför ersättningsskyldig för de uppkomna skadorna.

Culpabegreppet kan sägas vilja förmedla att det finns handlingsregler som är det bästa förhållningssättet i vårt samhälle och att det är dessa som eftersträvas. Funktionen för culpapregeln kan förklaras med att det är en värderande avvägningsform vid en rättslig bedömning av faroskapande och eventuella mothänsyn. När culpa betonas som en avvägande värdering och inte enbart en bedömning, visas kopplingen till värden och deras förverkliganden.⁵² Författaren Christian Dahlman menar att lagstiftaren som stiftat SkL 2 kapitlet 1 § har gjort en negativ bestämning hur mycket omsorg som tas till andra parter. Så länge en part varit ”tillräckligt försiktig” har denne inte varit vårdslös. Detta har dock en väldigt oklar betydelse och för att få större klarhet behövs en precisering. Dahlman har studerat tre stycken rättsfall och därigenom kommit fram till hur vårdslöshet bedöms.⁵³

Det första fallet som studerades var NJA 1983 s. 232. Detta handlade om ridhästar som brutit sig ut ur en inhägnad beteshage och tagit sig upp på en allmän väg. Detta ledde till att en trafikolycka orsakades beroende på dessa hästar. HD ogillade dock skadeståndstalan mot hästarnas ägare på grund av att stängslet som hästarna brutit sönder inte kunde anses vara onormalt eller av dålig kvalitet och kunde inte föreliggas av att det skulle finnas särskilda krav för just det stängslet. Här visas att HD bedömde vållande i samband med ett s.k. *normalitetskriterium*, vilket betyder att skadevällaren blir ersättningsskyldig om denne inte agerat som normalt aktsamma personer hade agerat i samma situation.⁵⁴

Det andra fallet som studerades av Dahlman var NJA 1981 s. 683. På en gata i Sigtuna hade, till följd av vägarbeten, en trappsten utanför ett boendehus skjutits upp ett par centimeter ovanför vägbanan. När en kvinna skulle gå in i huset snavade hon på denna trappsten och skadade sig. Kvinnan krävde skadestånd av entreprenadföretaget som skötte vägarbetet. HD anförde att de risker som uppkommit angående olycksfall var en så pass stor riskfaktor att företaget borde varit tydlig med varningsanordningar. Företaget hade dock satt upp lätta trafikkoner av plast på stället där de arbetade. Dessa hade dock blivit bortplockade av

⁵¹ Grossman, Z. Peter, Cearley, W. Reed & Cole, H. Daniel. Law, Probability and Risk. 2006.

⁵² Andersson, Håkan, Ansvarsproblem i skadeståndsrätten, sid 63.

⁵³ Dahlman, Christian, Konkurrerande culpakriterier, sid 10.

⁵⁴ Ibid, sid 11-12 & 16.

obehöriga förbipasserande eftersom arbetet stannat av under ett antal dagar. När det gällde frågan om vilka åtgärder som borde vidtagits av företaget som orsakade skadan, tittades för det första på skaderiskens art och omfattning. För det andra tittades på kostnader och andra olägenheter tillsammans med olika tänkbara åtgärder. Risken för att en skada skulle inträffa och risken för möjliga skadeverkningar togs till hänsyn när skaderisken skulle värderas. HD anförde till slut att entreprenadföretaget inte hade skäl att anse risken för skada så pass allvarlig att de inte hade skyldighet att vidta speciella åtgärder. Enkelt kan detta beskrivas att företaget inte hade skyldighet att säkerställa att de små platskonerna stod kvar under tiden arbetet stod still. HD ogillade talan om skadestånd i brist på att det inte fanns något vållande. I detta fall tillämpade HD ett *ekonomiskt kriterium*.⁵⁵ Detta betyder att skadevållaren blir ersättningsskyldig om denne inte vidtagit försiktighetsåtgärder som är kostnadseffektiva.

Det tredje och sista rättsfallet som studerades av Dahlman var NJA 1985 s. 269. Här tittades det på om det förelåg skadeståndsskyldighet för en fastighetsägare då en man skadades i en entré till ett affärcentrum. Detta berodde på en nödutrymningsdörr av glas helt plötsligt öppnades och träffade mannen så att han föll till golvet och skadades. HD angav att fastighetsägaren var skadeståndsskyldig. Detta grundade sig på att dessa dörrar inte alls för sällan gick upp och att det dagligen passerade ett stort antal människor vid den aktuella platsen och därför innebar en betydlig risk att skada kunde uppstå. Fastighetsägaren visste om detta men hade trots det inte vidtagit några åtgärder för att förhindra eventuella skador. Här tillämpade HD ett slags *trygghetskriterium* vilket betyder att skadevållaren blir ersättningsskyldig beroende på att denna inneburit en oacceptabel otrygghet att skadan kunnat inträffa.⁵⁶ Dessa tre kriterier menar Dahlman är olika krav som ställs på den skadevållande.

En princip som tidigare användes vid en culpabedömning men idag anses vara förlegad är principen om den *goda familjefadern*. Här utreddes hur en normal aktsam person hade agerat, eller som uttrycket säger, hur den goda familjefadern hade agerat. Detta kan benämnas som ett normalitetskriterium och var inte särskilt strikt. Det var dock inte alldeles enkelt att reda ut vad som ansågs vara *normalt*. Det fanns framförallt två principer bedömningen utgick från. För det första visualiseras en fiktiv person och det föreställdes hur denne hade agerat i den aktuella situationen. Den andra principen som användes utgick från att titta på om skadevållarens agerande passade in i de sociala vanor samhället hade.⁵⁷

Det ska dock påpekas att det i dagens samhälle endast är en begränsad del av culpabedömning som sker via en jämförelse med sedvanan. Det är allt som oftast lagstiftningen och andra föreskrifter som har företräde mot sedvanerätten. När en domstol inte har stöd i författning, andra föreskrifter eller sedvana får domstolarna ta till en skönmässig bedömning, vilket betyder att bedömning utgår från en uppskattning.⁵⁸

⁵⁵ Dahlman, Konkurrerande culpakriterier, sid 11-12 & 16.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid, sid 33.

⁵⁸ Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt, sid 129.

4. Strikt ansvar

När en skada orsakats kan, som framgått ovan, huvudregeln sägas vara att det föreligger skadeståndsskyldighet om skadan orsakats genom uppsåt eller vårdslöshet. I vissa situationer kan det dock istället föreligga ett så kallat *strikt ansvar* vilket betyder att skadeståndsansvar föreligger oberoende om ett vållande funnits. Detta kan även benämnas som ett objektivt ansvar och rätten till skadestånd uppstår genom på vilket sätt en specifik skada har uppstått.⁵⁹ En riktlinje i svensk rätt kan sägas vara att det bör föreligga farlig verksamhet för att kunna ålägga denna ansvarsform. Detta kan ses beroende på att de lagstiftningar som ger rätt till ersättning för det mesta innehåller farlig verksamhet.⁶⁰ Det strikta ansvaret är ett medel för att komma åt de skador som inte är av typisk art. Till exempel de skador som inte kan åläggas med culpaansvaret. I Sverige och Norden skedde införandet framförallt genom lagstiftning men även genom rättspraxis. Ansvaret kan även åläggas utanför ett kontraktsförhållande och vid en sådan situation tillåts ofta den skadelidande anföra sig på reglerna i SkL och inte speciell lagstiftning. Detta gäller dock endast om det kan leda till att den skadelidande vinner på det.⁶¹

4.1 Orsak till införandet av strikt ansvar – Allmänt

I många länder har den juridiska doktrinen lagt stor vikt på att finna argument för att kunna ålägga denna ansvarsform i sådana situationer där skadeståndsskyldighet inte kan åläggas via culpabedömningen.⁶² Skadeståndsetiker lade märke till att om en skada uppkommit men ingen individ brutit mot de aktsamhetskrav som funnits genom den traditionella culpabedömningen, borde det finnas ett annat sätt att utreda ett åläggande av skadeståndsansvar. Därigenom uppkom idén om det strikta ansvaret.⁶³ Ett införande av detta i lagstiftning har gått relativt smärtfritt på de flesta håll internationellt, men att ålägga detta utan lagstöd har dock varit mer problematiskt, så även i Sverige. Det har ofta betraktats som ett djärvt och dumt steg i utvecklingen av skadeståndsetiker.⁶⁴

Orsaken till införandet av strikt ansvar kan ses som en fortsättning av tanken att ju större risk för skada en verksamhet eller åtgärd medför, desto hårdare ska sanktionen bli. Det är svårare för en utövare att behärska de risker som finns i en verksamhet som är av stor omfattning. Industrialismens uppkomst visade ofta på att verksamheter med farlig verksamhet förespråkades med strängare sanktioner för utövarna. Även vissa mänskliga behov skulle värnas om i takt med utvecklingen av den sociala rätts- och välfärdsstaten vilket ledde till att ansvarsfrågan behövde förändras i takt med utvecklingen. En annan orsak till detta införande kan sägas vara kopplingen mellan samhällets teknikutveckling och farozoner att orsaka en skada.⁶⁵

Det finns även en ekonomisk synvinkel till införandet. En verksamhet ska stå för förlust av skador som orsakas av verksamheten. Detta betyder att den kan bedrivas även fast samhället inte lönas av verksamheten och även fast intäkterna därifrån inte är så pass stora att de täcker verksamhetens påverkan på samhället. I detta fall är det strikta ansvaret den bästa och mest effektiva ansvarsformen med tanke på att en begränsning av skadorna som orsakats av en

⁵⁹ Karlgren, sid 107-108.

⁶⁰ NJA 1937 s. 196; NJA 1946 s. 734; Karlgren, sid 110-111, Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt, sid 176-177.

⁶¹ Prop. 1972:5 s. 238, 484 ff; Prop. 1972:5 s. 25 ff.

⁶² Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt, sid 172.

⁶³ Andersson, Skyddsändamål och adekvans, sid 260.

⁶⁴ Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt, sid 172.

⁶⁵ Ibid, sid 261.

arbetstagare inom verksamhet leder till att minst några av de aktuella skadorna lämnas utan ersättning.⁶⁶

Det kan även påstås att det strikta ansvaret tillkommit i svensk rätt beroende på en blandning av rättspolitiska- och rättstekniska skäl. Om en risk ger skäl till att en bedömning ska vara mer sträng och omständigheterna vid skadans inträffande är svåra, är det betydligt enklare ur rättsteknisk synvinkel att ålägga strikt ansvar.⁶⁷ Det är även betydligt billigare för staten vid ett åläggande av strikt ansvar jämförelsevis med den klassiska culpabedömningen då det sistnämnda måste ske via en process. Det kan även ses som slumpmässigt och osäkert vid en culpabedömning om processen utreder oaktsamhet.⁶⁸ De som ovan nämndes angående de rättstekniska- och rättspolitiska skälen menar att tekniska komplikationer ska försöka undvikas (rättstekniskt) samt att en bedömning ska ske inom samhällets ramar (rättspolitiskt).

Det finns även argument som menar att verksamheter som inte anses farliga bör ha strikt ansvar. Skadeståndsetiker anser dock att detta inte är aktuellt då det kan anses vara alldeles för dyrbart för samhället alla ålägga strikt ansvar på olika typer av verksamheter. För att en farlig verksamhet ska föreligga sägs det att skador inom verksamheten måste, ur statistisk synvinkel, orsakas kontinuerligt. Om det i en verksamhet endast skett en skada någon enstaka gång finns inget fog att anse den som farlig.⁶⁹

4.2 Strikt ansvar med farlig verksamhet

Den danska juristen Henry Ussing presenterade år 1914 en utredning som kom att ligga till grund för utvecklingen av det strikta skadeståndsansvaret i Sverige och i hela Norden. Ussing menade att rent strikt ansvar ska kunna föreligga trots att det inte finns stöd i lag, under förutsättning att det gäller *farlig verksamhet*. Den allmänna principen om farlig verksamhet fick till en början inte fotfäste i svensk rätt eller i de nordiska länderna, förutom i Norge där detta i princip omedelbart applicerades. I Sverige aktualiserades ansvaret istället vid särskilt farliga militärovnings och vid vissa grävningar och sprängningar. Detta visar tydligt på att det som gett avtryck i Norge, inte gett samma avtryck i Sverige.⁷⁰ För att en verksamhet skulle anses farlig krävdes att två förutsättningar var uppfyllda enligt Ussings avhandling från år 1914. Till att börja med skulle verksamheten vara ovanlig och ses som extraordinär. Detta var svårdefinierat men motiverades genom en intresseavvägning.⁷¹ För det andra var faran tvungen att vara av ovanligt slag. Det kan vara svårt att motivera vilka faror som är och var ovanliga, men enligt författaren Håkan Andersson kan detta exemplifieras med kärnkraft och alla katastrofer därigenom.⁷²

Det har genom åren varit många diskussioner angående ett strikt ansvar genom farlig verksamhet men i slutet på 1800-talet uppkom tankesätt som visade på att den traditionella culpapregeln hade ett antal svagheter när det gällde vissa situationer. Detta ledde till en mer positiv syn på det strikta ansvaret och succesivt växte Ussings princip fram.⁷³ Ett strikt ansvar kan även åläggas med grunden farlig verksamhet trots att det inte finns lagstöd, men mer om det i avsnitt 4.4.⁷⁴

⁶⁶ Andersson, Håkan, Ansvarsproblem i skadeståndsrätten, sid 153.

⁶⁷ Andersson, Skyddsändamål och adekvans, sid 262-263.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Hellner & Radetzki, skadeståndsrätt, sid 173.

⁷⁰ Andersson, Skyddsändamål och adekvans, sid. 261.

⁷¹ Andersson, Ansvarsproblem i skadeståndsrätten, sid 152-153.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid, sid 152.

⁷⁴ NJA 1937 s. 196; NJA 1966 s. 248.

I vissa situationer har det traditionella culpaansvaret som nämnts setts som otillräckligt, vilket på den grunden gjort att ett strikt ansvar införts för att tillgodose den skadelidandes ersättningsmöjligheter. När det specifikt gäller farlig verksamhet har det ansetts vara en bra fördelning av kostnaderna att den som bedriver verksamheten ska stå för eventuella skador som uppstår oberoende om det förekommit oaksamhet eller inte.⁷⁵

I svensk rätt finns ett antal lagregler angående det strikta ansvaret. Detta är dock inte uppbyggt på ett strukturerat sätt eftersom lagreglerna tillkommit vid olika tidpunkter och i olika sammanhang, delvis i förbindelse med internationella konventioner.⁷⁶ Här nedan kommer ett antal exempel på lagstiftningar med strikt ansvar och utgångspunkten att det föreligger farlig verksamhet.

4.2.1. Järnvägstrafiklagen (1985:361)

I denna lag avses förutom järnväg även spårvagn och tunnelbana. Om det sker en personskada är huvudregeln att strikt ansvar föreligger mot resenärerna. Det finns dock undantag när det gäller skador som uppkommer där järnvägsdriften inte haft någon påverkan och som järnvägen omöjligt kunnat förebygga. Detsamma gäller egendom som skadas i anslutning till personskada. Skada på transporterat gods leder ofta till culpaansvar, medan i utomobligatoriska förhållanden är det ett strikt ansvar som föreligger.⁷⁷ Orsaken till det strikta ansvaret i denna lag är genom att det framkommit diskussioner kring de tänkbara skadorna som kan uppkomma. Det anses i samband med järnväg, tunnelbana och spårvagn, finnas risk för att allvarliga skador kan inträffa. Detta har lett till att införandet av strikt ansvar gjorts.⁷⁸

I NJA 1981 s. 412 hade en passagerare (A) smitit på ett tåg trots att denne inte haft något giltigt färdbevis. Detta lades märke till av tågpersonalen under resans gång vilket ledde till att A tvingades av tåget. A ville åka vidare till tågets slutdestination trots att det inte fanns något giltigt färdbevis. I ren affekt hoppade A ombord på tåget igen utan att bli upptäckt. Konsekvensen av handlandet blev dock att A skadade sig allvarligt när tåget började rulla eftersom hen inte hunnit ta sig in i vagnen. A åberopade att tåget skulle ansvara för den uppkomna skadan då den skett på tåget, i anslutning till en resa. Domstolen ansåg dock inte att personen i fråga skulle ses som en resenär med grunden att hen blivit utslängd från tåget. Detta betydde att A hade varit vållande till skadans uppkomst och på denna grund fick A inget skadestånd beviljat.

I detta fall gäller det en personskada och huvudregeln säger att personskada till följd av järnväg ska ersättas. Här gäller dock en av de undantag som finns. Person A valde själv hoppa på tåget trots att hen redan blivit utslängd. Detta medförde att tågpersonalen inte kunde ställas ansvariga för det A gjorde. Detta rättsfall visar tydligt att rättssystemet i svensk rätt fungerar. Bara för att en huvudregel säger att någon blir ansvarig vid en skada kan motparten inte göra vad som helst för att få ut skadestånd. Om passageraren i det fallet fått ut skadestånd trots att han smitit på tåget och han själv vållat sin egen skada hade det visat på samhällets orättssäkerhet. Indirekt går det att säga att passageraren orsakat sin egen skada och därför ska inget skadestånd utfärdas. I detta fall hade det med stor sannolikhet inte gjort någon skillnad om lagstiftningen haft den traditionella culpabedömningen att ta hänsyn till. Eftersom A vållat sin egen skada hade, enligt de kriterier som finns vid culpaansvar, inget skadestånd betalats ut då heller. Tågpersonalen kunde inte undvika att detta skedde och det var utom dess kontroll.

⁷⁵ Ekstedt, sid 79.

⁷⁶ Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt, sid 174.

⁷⁷ Ekstedt, sid 85.

⁷⁸ Herslow, Ernst, Om ansvarighet för skada i följd af jernvägs drift, sid 105.

4.2.2 Luftfartslagen (2010:400)

Detta är just nu den äldsta gällande lagen som innehåller regler om strikt ansvar vid markskador. Skadornas omfattning kan vara personer eller egendom som drabbats på marken genom att exempelvis ett flygplan störtar eller att ett föremål faller ned från ett flygplan. Även skador som uppstår när flygplanet startar, landar eller rör sig på marknivå omfattas av detta.⁷⁹ Tidigare benämndes denna lag luftfartslagen (1957:297). Att ålägga ett strikt ansvar i samband med luftfart är ganska ovanligt. Orsaken till uppkomsten anses vara att då lagstiftningen trädde i kraft sågs flygplan vara något speciellt och extraordinärt. Detta ledde till att den ovanlighet som flygningar innebar kunde i folkmun ses som farlig.⁸⁰

I NJA 1945 s. 210 skrämde ett antal silverrävshonor vilket ledde till att de valpar som skulle födas, föddes för tidigt, alternativt blev ihjälbitna av honorna på grund av rädsla. Anledningen var bullret som uppkommit från ett militärflygplan vid en flygning på låg höjd i anslutning till deras farm. HD menade att piloterna måste ta hänsyn till att de tillkommer ett starkt buller från ett flygplan, speciellt vid flygning på låg höjd, att det medförde en stor risk att en skada skulle ske. Detta medförde att HD beslutade att ålägga strikt ansvar hos staten då det varit alldeles för uppenbart att risken för att en skada skulle uppstå var betydligt större än vanligt.

I detta fall var anledningen till den uppkomna skadan bullret från ett militärflygplan. Detta buller ansågs ge större risk för att skada skulle uppstå och det borde piloterna tagit hänsyn till. Om denna militärflygning inte skett hade skadan aldrig inträffat och därför är det förenligt att här ålägga det strikta ansvaret. Händelsen kan likställas med orsaken att ju större risk för en uppkommen skada desto större ska sanktionen bli. Eftersom skadan skedde på marken och det var djur som tog skada omfattas denna händelse av lagrummet vilket gör domskälet relevant. Skada på djur ses som en sakskada vilket gör att omfånget av skadan innefattar denna lag.

4.2.3 Sjölagen (1994:1009)

Lagen bygger på en internationell konvention och 10 kapitlet i denna lag säger att om det skett en oljeskada är det fartygets ägare som står ansvarig, trots att det varken är denne eller någon av dennes besättning som aktivt orsakat skadan. Det finns dock en del undantag, bland annat om skadan orsakats av en krigshandling, om den orsakats med avsikt av tredjeman eller genom fel eller försummelse av myndighet vid deras skyldigheter att ansvara för exempelvis fyrar.⁸¹ Orsaken till införandet av detta ansvar i denna lag var till stor del kopplat till samhällets utveckling. Risken för olyckor hade ökat i takt med den industriella utvecklingen, vilket hade lett till en ökning av exempelvis oljeförbrukning. Eftersom olja ofta transporterades via fartyg blev risken för läckage av olja allt större.⁸² Detta kan då anses som en farlig verksamhet.

I NJA 1984 s. 420 var ett tankfartyg orsaken till oljeutsläpp i en hamn då fartyget fått läckage i en av sina tankar på grund av att den gått på grund. Ägaren till hamnen yrkade på ersättning av ägaren till fartyget, medan den sistnämnda yrkade på jämkning av skadan med grunden att ägaren till hamnen kan ha medverkat till skadans uppkomst. Ägaren till fartyget menade bland annat att hamnchefen borde införskaffat en ordentlig belysning vid vattnet närmast fartyget, då det hade lett till att oljan hade upptäckts i ett tidigare skede och skadan då inte hade blivit lika omfattande. Han yrkade även på att hamnägaren aldrig borde ha lämnat hamnen för att åka hem till sin bostad då han borde insett att det fanns risk för oljeläckage då fartyget var på

⁷⁹ Karlgren, sid 34-35.

⁸⁰ NJA II 1922 nr 8, sid 309 f.

⁸¹ Sjölagen 10 kapitlet 3 §.

⁸² Prop. 1973:140 s.68.

grunt vatten. Ett annat yrkade var att hamnägaren borde instruerat och visat den arbetande säkerhetsvakten att denne skulle ha särskild uppsikt över fartyget med tanke på hur grunt vatten det var i hamnen. Ägaren till fartyget lyckades dock inte i sin argumentation och HD beslutade att ägaren av hamnen inte kunde anses ha medverkat till den uppkomna skadan. Ägaren till fartyget ansågs istället helt ansvarig.

I detta fall blev fartygets ägare ansvarig för oljeutsläppet som orsakats. Grunden för detta beslut hittas i sjölagen (1994:1009) 10 kapitlet som säger att oljeskada som orsakats av fartyg ska ersättas av fartygets ägare. I detta fall valde fartygets ägare att försöka åberopa undantag till den nyss nämnda huvudregeln. Här yrkade ägaren till fartyget på att tredjeman gjort fel i tjänsten. Detta ansågs dock inte vara tillräckligt starka argument, men det visar på att det finns möjlighet att kringgå det strikta ansvaret. Det visar även på att det krävs starka och välgrundade argument för att ansvaret ska kringgåas. Det räcker inte med att anse att en annan part *borde* ha agerat på ett annat sätt, utan argumentet måste framstå som att parten *skulle* ha agerat på ett annat sätt än det som gjordes.

4.3 Strikt ansvar för icke farlig verksamhet

Det finns dock undantag gällande farlig verksamhet och åläggande av strikt skadeståndsansvar. Ett strikt ansvar kan åläggas med hjälp av lagstöd trots att det inte föreligger farlig verksamhet. Detta kan motiveras med att varje enskild verksamhet bör bära sina egna kostnader. Om inte detta görs kan det leda till samhällelig förlust.⁸³ När lagstiftningar frångår det nämnda rekvisitet frångås även Ussings princip om farlig verksamhet. Här nedan presenteras fyra exempel på lagar som inte innehåller det nämnda rekvisitet.

4.3.1 Miljöbalken (1998:808)

I 32 kapitlet MB hittas regler som ger utövaren ett strikt ansvar. En gemensam förutsättning för att ansvar ska åläggas enligt detta kapitel är att skadan har en anknytning till en fastighet och att den drabbat omgivningen till fastigheten.⁸⁴ Kapitlet täcker person-, sak- och förmögenhetsskador.⁸⁵ I 32 kapitlet 3 § kan sägas att miljöskador specifikt presenteras; *En skada skall anses ha orsakats genom en störning som avses i första stycket, om det med hänsyn till störningens och skadeverkningsart, andra möjliga skadeorsaker samt omständigheterna i övrigt föreligger övervägande sannolikhet för ett sådant orsakssamband.*⁸⁶ Orsaken till varför ett införande har skett i förhållande till icke farlig verksamhet är möjligvis beroende en ekonomisk aspekt. Skador enligt detta kapitel kan orsaka både personskador, förmögenhetsskador och saksador vilket kan ses som att de ekonomiska verkningarna av en skada härigenom kräver ett strikt ansvar. Ett åläggande av strikt ansvar enligt MB 32 kapitlet har även ansetts leda till ett större allmänintresse än tidigare beroende på att en verksamhet kan bedrivas trots att den orsakar buller, störningar etc.⁸⁷

I NJA 1999 s. 385 yrkade ägare av fastigheter X ersättning för störningar av olika slag, främst buller och förfölning då anläggning av väg pågått i närheten. Detta ledde till en värdeminskning av de aktuella fastigheterna och det gillade inte fastighetsägarna. HD:s funderingar kretsade mycket kring om ägarna ansågs skyldiga att tåla dessa störningar med hänsyn till Orts- och allmänvanlighet. Efter mycket diskuterande fann HD att fastighetsägarna

⁸³ Andersson, Ansvarsproblem i skadeståndsrätten, sid 153-154.

⁸⁴ MB 32 kapitlet 1 §.

⁸⁵ MB 32 kapitlet.

⁸⁶ MB 32 kapitlet 1 § 3 stycket.

⁸⁷ SOU 1966:65 s. 32.

inte själva borde bära den värdeminskning som fastigheterna hade påverkats av. Detta beroende på väganläggningen utgjort en betydande förändring på orten och på den grunden kunde bullret inte ses som acceptabelt. HD beaktade bland annat att fastighetsägarna inte haft anledning att räkna med en så pass stor förändring i och med väglagningen, samt att de endast hade begränsade möjligheter att skydda sig emot detta. Bullret störde framförallt fastigheternas uteplatser då de låg i linje med arbetet. Detta fall kan sägas vara genombrottet till att kunna få miljöskadeersättning för estetiska olägenheter.

I NJA 1963 s. 162 spred sig stark och kväljande lukt till omgivningen från ett reningsverk på ett otillfredsställande sätt. Detta reningsverk var avskilt för avloppsvatten och lukt hade succesivt spridit sig till reningsverkets omgivning. I denna omgivning var ett antal personer boende vilket lett till att personerna i fråga tagit skada. Det förelåg ingen farlig verksamhet i detta fall, utan domstolen valde att titta på omkringliggande omständigheter. Exempelvis att den lukt som tillkommit medförde större skada än vad personerna var skyldiga att tåla. Med denna grund ålade HD strikt ansvar på staden som drev reningsverket. De blev ersättningskyldiga till personerna i området, samt att de ålades vite att vidta åtgärder för att lösa problemet så att denna händelse inte skulle återupprepas.

I fallen ovan kan ses att strikt skadeståndsansvar har ålagts trots att det inte föreligger farlig verksamhet. NJA 1963 s. 162 visar tydligt på att samhället inte har någon tydlig gränsdragning mellan vilka verksamheter som åläggas strikt ansvar. Lukten som spred sig får antas varit så pass stark och illaluktande att det i princip var omöjligt att vistas utomhus. I detta fall led omgivningen bevisligen stor skada, vilket gjorde det skäligt med detta åläggande. Fallet visar att vid skador som omfattas av MB kan domstolen behöva titta på i vilken omfattning allmänheten bör klara av inom det inträffande. Att få ersättning för att det luktar illa kan i många sammanhang ses som oskäligt och på den grunden behövs en utredning göras. Om det gäller mindre störningar eller buller bör omgivningen kunna utstå det och vid en sådan situation lär ett strikt skadeståndsansvar inte åläggas. Det visar att skadestånd enligt MB inte alltid är självklart, utan det måste vara av sådan karaktär att allmänheten omöjligt ska behöva utstå det.

4.3.2 Vårdnadshavares strikta ansvar enligt SkL

I SkL finns en regel som säger att en vårdnadshavare ska ersätta person- eller sakskada samt kränkning som dennes barn orsakar genom brott.⁸⁸ Orsaken till denna strikta bedömning för vårdnadshavare är att Regeringen vill minska ungdomsbrottsligheten och orsaken till denna reform tros leda till mindre brottslighet bland unga, menar Beatrice Ask i en Lagrådsremiss till Lagrådet. Denna orsak sägs vara reaktionen av föräldrarna när ett barn bryter mot samhällets riktlinjer. Om en förälder inte bryr sig leder det ofta till att barnet fortsätter med att begå brott. Därför är det beslutat att vårdnadshavare ska ersätta detta, till en femtedel av prisbasbeloppet enligt 2 kapitlet 6-7 §§ socialförsäkringsbalken.⁸⁹

Det är dock inte alla som anser att denna regel är positiv. Den svenska professorn i civilrätt, Mårten Schultz menar att Beatrice Ask uttalande om varför detta skadeståndsansvar infördes antydde att föräldrar innan detta ansvar inte kunde bli skadeståndsansvarige för ens barn handlande. Detta är dock fel menar han. Om föräldrar varit vårdslösa eller gjort något fel ansvarade de för barns orsakade skador även innan denna regel togs i kraft.⁹⁰ Schultz antyder att privatpersoner väldigt sällan drabbas av det strikta skadeståndsansvaret som orsakas av

⁸⁸ SkL 3 kapitlet 5 §.

⁸⁹ Ask, Beatrice, Lagrådsremiss till Lagrådet, sid 17-18 & 20.

⁹⁰ Schultz, Mårten, Föräldraansvar, 2009.

andra personer eller djur. Den svenska rättsordningen utgår från att människan ansvarar för andras skador endast när denna agerat vårdslöst eller oaktsamt. Ett undantag här är hundägare som ansvarar för sin hunds handlingar. Med den aktuella paragrafen i SkL placeras nu barnen i samma fack som hundarna, menar den svenska civilrättsprofessorn. Skillnaden att hundar inte begår brott.⁹¹

Om politikerna vill visa sig tuffa och ”straffa” föräldrar på detta sätt borde det hålla sig till straffrätt och inte skadeståndsrätt, menar Schultz. Han menar att barn är människor som förväntas skapa en egen personlighet och eget liv där det individuella ansvaret ökar ju äldre de blir. Med detta ansvar skapas istället signaler att barnen är en så kallad förlängning av dess föräldrar och Schultz anser detta vara en gammaltestamentlig tanke.⁹²

Ett exempel när detta ansvar har använts är i NJA 2015 s. 482. Det var här fråga om jämkning av en vårdnadshavares skadeståndsansvar då barnet begått ett brott. En jämkning av skadestånd i dessa fall är möjlig om förhållandet mellan vårdnadshavaren och barnet gör det oskäligt, eller om vårdnadshavaren vidtagit åtgärder som kan ses som förmildrande.⁹³ Här har barnet varit boende hos sin pappa och mamman i det här fallet menar på att hon haft ytterst begränsad kontakt med barnet. Detta skulle enligt henne göra en jämkning skälig. HD menade istället att detta inte var tillräckligt starka skäl för att påkalla en jämkning samt att det inte går att fastslå att mamman gjort något utöver den normala tillsynsplikten för att förhindra att hennes barn begått brott. HD:s beslut blev således att en jämkning inte skulle föreligga och båda föräldrarna blev skadeståndsskyldiga.

NJA 2015 s. 482 visar tydligt på vårdnadshavares ansvar mot sina barn och att det ska väldigt mycket till för att en jämkning ska accepteras. Detta kan både vara positivt och negativt. Positivt i den bemärkelsen att barnet som begått ett brott kan få sig en tankeställare när dennes föräldrar måste stå till svars för den skada denne orsakat. Negativt ur den synvinkeln att det kan finnas en obalans mellan föräldrars ansvar. Om frågan skulle ställas till Mårten Schultz angående om utfallet i detta fall blev skäligt eller inte hade det med stor sannolikhet framkommit ett tydligt och bestämt svar. I detta fall hade mamman begränsad kontakt med barnet och det är då helt oskäligt enligt Schultz att mamman ska ansvara för sin sons handlingar. Om frågan istället skulle ställas till Beatrice Ask och regeringen hade de troligen menat att det är självklart att mamman ska vara ansvarig enligt hennes föräldraansvar.

Orsaken till att det strikta ansvaret finns i SkL är som nämnt för att motverka ungdomsbrottslighet. Att låta vårdnadshavare stå till svars för det dennes barn gör utvecklar föräldrars syn på hur viktigt det är att uppfostra sina barn inom samhällets riktlinjer. En viktig aspekt att ta hänsyn till är att alla föräldrar inte har samma förutsättningar när det gäller uppfostran. Föräldrar som lider av exempelvis missbruk eller sjukdom har inte alltid har samma förutsättningar att visa sina barn hur samhället fungerar, jämförelsevis med föräldrar som inte lider av något missbruk eller sjukdom. Denna regel gör att föräldrar tvingas, oavsett förutsättningar, ta ansvar för deras barns handlande och de tvingas uppfostra sina barn inom samhälls ramar.

Dock ska Mårten Schultz ståndpunkt tas i beaktan. Detta kan likställas med hundägares ansvar och det skapar ett samhälle där människor får ansvara för andra människors handlingar. Å andra sidan har föräldrar ett ansvar för sina barn fram till dem är 18 år och ska

⁹¹ Schultz, Mårten, Föräldraansvar, 2009.

⁹² Ibid.

⁹³ Prop. 2009/10:142 s. 37 f.

de då inte stå till svars om ens barn agerar brottsligt? Om frågan ställs till Beatrice Ask och regeringen menar de att föräldrar givetvis ska ansvara för detta beroende på att det på lång sikt hjälper dessa barn att komma bort från kriminaliteten. Om frågan istället ställs till Mårten Schultz menar han att denna regel i SkL ska tas bort då det är oskäligt med ett sådant ansvar.

Det är väldigt unikt i svensk rätt är att det finns lagstadgat om strikt ansvar i den lag som behandlar skadestånd. Därför är SkL 3 kapitlet 5 § en mycket intressant regel. Om syftet med regeln uppfylls eller inte är svårt att svara på. Med tanke på att det endast är en femtedel av prisbasbeloppet som vårdnadshavaren ska stå för tyder det på att det endast är en markering från samhället.

4.3.3 Lagen (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter

Hundägare har ett strikt skadeståndsansvar för de skador som dennes hund orsakar. Om den skadelidande medverkat till orsaken av olyckan kan dock ersättningen jämkas. År 1992 skedde en lagändring som sa att polishundar i tjänst inte omfattas av det strikta ansvaret om den skadelidande betett sig på ett sådant sätt att hunden varit tvungen att ingripa. Dessa skador går istället under allmänna skadeståndsregler. När det gäller skador som katter orsakar finns inga speciella skadeståndsregler, utan då är det i vanliga fall culporegler som gäller.⁹⁴ Innan den nuvarande lagen tillkom 2007 aktualiserades den dåvarande lagen, Lagen (1943:459) om tillsyn över hundar och katter. Orsaken till detta ansvar är dels att lagstiftningen i princip ska tvinga fram en aktsamhet av nödvändig karaktär hos alla hundägare. Finns risk att en skada sker ska försiktighetsåtgärder vidtas hos ägaren. En annan orsak kan även sägas vara hundägare tvingas ha uppsikt över hunden. Det betyder att hundägarna mer eller mindre konstant ska agera för att motverka eventuella skador.⁹⁵

I NJA 1990 s. 80 blev en avels-tik dräktig med en hanhund som varit lösdrivande. Detta ledde till att tiken fick blandrasvalpar. Parterna i händelsen var ense i alla sakfrågor förutom den rättsliga bedömningen i fallet. Ägaren till tiken ansåg att detta var en så kallad sakskada och att ägaren till hanhunden skulle vara ersättningsskyldig enligt denna lag. Ägaren till hanhunden menade istället att detta inte alls kunde anses som en sakskada, utan enbart som en förmögenhetsskada. Detta skulle medföra att den aktuella paragrafen som motparten yrkat ersättning på inte skulle vara aktuell och att det istället skulle bli ett försäkringsärende. HD bedömde dock att det förelåg en sakskada, då en ovärdig hund gjort en avels-tik dräktig. Detta strikta ansvar ålade HD på ägaren till hanhunden.

Denna situation där rekvisitet farlig verksamhet inte föreligger kan kopplas samman med tanken om att det är en blandning av rättspolitiska- och rättstekniska skäl ligger till grund för införandet. Det är enklare ur den tekniska synvinkeln att ålägga ett ansvar på hundägaren jämförelsevis med en annan part eftersom det leder till att utredning utesluts samt att det ligger inom samhällets ramar. Om en person skadas av en hund är det hunden som är orsaken till skadan. Det går inte att ge hunden ansvaret, men det enklaste och mest logiska är då att lägga ansvaret på hundägaren eftersom det sparar samhället på en utredning av situationen. Historiskt har en hel del skador uppkommit beroende på hundar vilket gör att utifrån sedvanan kan en hund leda till större risk för skada, oavsett hur snäll hunden är. Detta leder till att hundägare bär det strikta skadeståndsansvaret oavsett vad hundägaren vidtagit för åtgärder.

⁹⁴ Ekstedt, sid 86-87.

⁹⁵ Prop. 2006/07:126 s. 45.

4.3.4 Produktansvarslagen (1992:18)

Ett skadestånd enligt denna lag betalas ut för personskada som en produkt orsakat på något annat än produkten själv.⁹⁶ Lagen gäller exempelvis för person- och sakskador som drabbar konsumenter. Om en ersättning åläggs utgår den från att skadan orsakats av säkerhetsbrist.⁹⁷ En utgångspunkt är att en produkt alltid ska vara så pass säker som det i allmänhet går att förvänta sig. Oavsett om produkten kan ses som farlig, exempelvis knivar och motorsågar, eller om produkten ses som ofarlig skiljer sig inget i bedömningen. Om det finns en säkerhetsbrist kring produkten och det inte motsvarar de förväntningar som finns ökar risken att åläggas med strikt ansvar. En bedömning ska göras där alla omkringliggande omständigheter vägs in och i slutändan ska samhällets krav kring produkten vara uppfyllda.⁹⁸ Orsaken till att detta infördes i svensk rätt 1993 bygger på att det uppkom ett EEG-direktiv om produktansvar. Den svenska rätten tog efter detta, då PAL är i stor likhet med direktivet.⁹⁹

I NJA 1989 s. 389 hade en lärare ådragit sig en personskada som orsakats av salmonellasmittad mat. Denna mat hade tillretts av ett kök i Stockholmsstad och därefter levererats och serverats i skolans skolmatsal. Detta ledde till att Stockholmsstad ålades ett strikt skadeståndsansvar. Denna grund lades beroende på att det kunde bevisas att den mat som levererades av centralköket till skolan, vilket var senapsdressing och remouladsås, var salmonellasmittad. HD menade att personalen i köket med stor sannolikhet handskats oaktsamt med maten och på så sätt orsakat denna personskada. Detta kunde inte helt fastställas men med största sannolikhet hade kökspersonalen hanterat livsmedlet utan att tänka på säkerheten. Om livsmedel har stora brister kan det leda till allvarliga skador och livsmedel bör noga kontrolleras innan de skickas ut skolor. På denna grund anförde HD ett strikt skadeståndsansvar för Stockholmsstad mot läraren.

I detta fall föranleder varken lagstiftningen eller situationen farlig verksamhet, men skadorna som kan föranledas kan orsaka allvarliga problem och få allvarliga konsekvenser. I detta fall hade kökspersonalen inte tagit sitt ansvar gällande säkerheten, utan de hade levererat mat som handskats på ett dåligt sätt och som lett till att maten blivit salmonellasmittad. Detta visar på vilket skydd konsumenten har i det svenska samhället. Allt ska hanteras varsamt och med stor säkerhet och respekt. Detta blir ett konsumentskydd som gör att konsumenten ska känna sig trygg vid köp av produkter och denne ska veta att produkten är varsamt hanterad och att allt är gjort på rätt sätt.

4.4 Strikt ansvar utan lagstöd

Det har tidigare nämnts att det inte har varit helt självklart att utdöma ett strikt ansvar utan lagstöd i svensk rätt. I slutet på 1920-talet beslutade HD i en dom angående denna fråga och resultatet blev att verksamhetens farlighet beaktades vid domstolsbedömningar. En typ av skada som kan ålägga strikt ansvar trots att det inte finns lagstöd är särskilt farliga militärövningar. Detta förekommer kontinuerligt i rättspraxis och skadorna som uppstått är ofta av sådan karaktär att det i allmänhet inte associeras till en militärövning.¹⁰⁰ Det är dock oklart i vilken utsträckning det strikta ansvaret kan åläggas utan något lagstöd. Det finns givetvis rättspraxis, men den är inte allt-för sällan väldigt svårtolkad.¹⁰¹

⁹⁶ PAL 1§.

⁹⁷ PAL 3 §.

⁹⁸ Ekstedt, sid 98.

⁹⁹ 85/374/EEG, Rådets direktiv

¹⁰⁰ NJA 1928 s. 316; NJA 1952 s. 582.

¹⁰¹ Karlgren, sid 145.

Ussings princip angående att domstolar skulle kunna ålägga strikt ansvar för farlig verksamhet utan lagstöd fick som nämnt fotfäste i svensk rätt i slutet på 1920-talet. Till grund för detta låg två stycken rättsfall. I NJA 1928 s. 316 skadades ett boningshus till följd av en flygning vid en militärövning. Detta ledde till att Stockholms läns brandstodsbolag stämde staten för den aktuella militärövningen. En brand på huset hade här uppstått till följd av övningen, som även spred sig till ett antal närliggande hus. Händelsen i sig ansågs inte ha lagstöd för ett strikt åläggande av ansvar men HD fastställde senare hovrättens dom att övningen var förenad med brandfara och därför kunde anses farlig. På denna grund ålade HD skadeståndsansvar på staten. Detta är ett tydligt bevis på att det svenska samhället är flexibelt och även fast det inte finns lagstöd för en situation går det att följa Ussings princip om farlig verksamhet.

Det andra fallet, NJA 1927 s. 72, behandlade en skada på byggnad som orsakats genom ett schaktningsarbete på en närliggande tomt. Det ansågs vara bristande noggrannhet och omsorg vid genomförandet av schaktningsarbetet och på den grunden ålade domstolen skadestånd för verksamheten, trots att det inte fanns lagstöd för strikt ansvar. HD menade att enda utvägen var att ålägga ett strikt ansvar då omständigheterna var sådana att de utförde ett arbete av ovanlig art och måste då kunna bära riskerna som verksamheten medförde.

Svensk rätt har även valt att ålägga strikt ansvar utan lagstöd för till exempel sprängningar. Ett exempel är NJA 1966 s. 248. Ett sprängningsarbete skedde här på en kommuns tomtmarker. Olyckligtvis skedde en olycka och en av sprängningarna orsakade stensplitter på närliggande fastigheter. På grund av den omfattning och art som kommunen vanligtvis utförde på sina tomtmarker och den risk som från början fanns att orsaka skada på närliggande fastigheter ålade HD strikt ansvar för staden. Det slutade dock med att både staden och sprängningsbolaget blev solidariskt ansvariga med grunden att detta var ett långvarigt projekt och då ökar automatiskt risken för att en skada ska uppstå. Den samlade bedömningen som gjordes bevisade att detta sågs som en farlig verksamhet.

Detta är ett tydligt exempel då domstolen dömt ett strikt skadeståndsansvar för en situation där det på förhand var hög risk att skada kunde uppstå. Det visar även på samhällets styrka att låta olika parter dela på ansvaret, vilket är ett solidariskt ansvar. Om samhället endast skulle kunna utdöma en ansvarig part hade det setts som rättsosäkert då det ibland kan vara fler än en part som är ansvariga, som i NJA 1966 s. 248.

Det finns dock ärenden där domstolen bedömt att strikt ansvar förelegat trots att det inte funnits varken lagstöd eller uppfyllt rekvisitet farlig verksamhet och därigenom frångått Ussings princip. I NJA 1991 s. 720 blev en ägare av en fjärrvärmeanläggning skadeståndsskyldig beroende på att en skada hade orsakats av ett utsläpp av varmt vatten från anläggningen då det uppkommit skada på en av ledningarna i anläggningen. HD fastställde att detta inte rörde sig om en farlig verksamhet men att strikt ansvar skulle åläggas ägaren trots att det inte heller fanns lagstöd. Detta beroende på att domstolarna genom praxis och sedvana valt att ålägga kommunerna strikt ansvar för skador som orsakats av trasiga vattenledningar i form av utströmmande vatten.

Innehavaren ansågs ha en så kallad monopolställning och på så sätt ett större ansvar i sin verksamhet. Domstolen ansåg även att en skada som orsakats av denna anläggning kunde leda till svåra och negativa konsekvenser. Detta betydde att ansvaret var mer strängt. Ett annat argument som också hänfördes var att om en skada orsakas av anläggningen kommer allt som oftast någon utomstående påverkas som direkt eller indirekt har ett kontraktsförhållande med

innehavaren. Det sågs mer förmånligt att ålägga ett strikt ansvar kontra culpaansvaret då kravet på aktsamhet hade varit alldeles för högt. Denna samlade bedömning gjorde att strikt ansvar förelåg trots att varken lagstöd eller farlig verksamhet funnits.

Domstolen valde här att titta på omkringliggande omständigheter likt en culpabedömning, vilket inte stämmer överrens med de riktlinjer som genom åren satts upp i Sverige. HD anförde exempelvis att det aktsamhetskrav som skulle föreligga vid en culpabedömning skulle vara alldeles för högt och på så vis inte vara rimligt. Om det enligt svensk rätt ska finnas lagstöd eller rekvisitet farlig verksamhet för att ålägga strikt ansvar är det inte förenligt att ålägga denna ansvarstyp om ingetdera finns.

Ett annat exempel där varken farlig verksamhet eller lagstiftning legat till grund för ett åläggande av strikt ansvar är NJA 2001 s. 368. Här var det en samfällighetsförening som drev vatten- och avloppsanläggning som fick bära ett rent strikt ansvar. Detta efter att en vattenskada uppstått i en villafastighet beroende på att en spillvattenledning var blockerad på grund av rottillväxt. Huvudorsaken till att denna förening ålades ett strikt ansvar var dock genom att titta på rättspraxis, och då framförallt på NJA 1991 s. 920 där situationen var likartad då det gällde brott i ledningssystem. Det framhölls i fallet från 1991 att det inte kunde röra sig om farlig verksamhet, men att brott i ledningssystem var i princip omöjliga att undvika och att detta kunde leda till allvarliga skador. HD hänvisade även till den utveckling som hade skett inom numera MB 32 kapitlet inom exempelvis miljöskaderättsliga området. Skillnaden mellan detta mål och det mål som framhölls 1991 var att det aktuella målet gällde en gemensamhetsanläggning som var inrättad enligt anläggningslagen (1973:1149). HD anförde dock att de principer som framhållits i exempelvis 1991 års mål inte hade anledning att frångås i NJA 2001 s. 368 samt att detta inte var en helt oväntad skadeorsak och därför anförde HD ett strikt skadeståndsansvar på föreningen.

Skadestånd kan utges trots att det inte finns lagstöd eller innefattar *farlig verksamhet* och en anledning till detta kan vara Europakonventionen. Svenska domstolar använder sig allt mer av Europakonventionen, till exempel vid NJA 2005 s. 462 där en man fick ut 100 000 kronor med stöd av Europakonventionen och 700 000 med stöd av SkL. I detta mål hade Tingsrätten tagit alldeles för lång tid på sig att handlägga målet vilket gjorde att den drabbade stämde staten och på så sätt fick ut skadestånd för dröjsmål av Tingsrätten. Detta grundade sig på artikel 13 i Europakonventionen. Eva Stenborre menar att Europakonventionen och Europadomstolens tillämpning utgör utgångspunkten i svenska domstolars bedömning. Hon menar på att detta tydligt visar på att skadestånd kan utges utan lagstöd i svensk rätt.¹⁰²

Det är dock omöjligt att se vilka typer av särdrag som utmärker en bedömning av strikt ansvar utan lagstöd. Intryck från de nordiska ländernas rättspraxis tas dock till hänsyn i Sverige, och då framförallt från Norge och Danmark, även fast det inte heller där finns speciella särdrag för det strikta ansvaret.¹⁰³

En förutsättning för att behålla förtroendet hos människor gällande ansvarsbedömningen är dock att inte utdöma det strikta ansvaret om ingen av de två nämnda rekvisiten är uppfyllda. Anledningen till detta är för att det inte har varit helt självklart att införa ett strikt ansvar utan lagstöd, vilket kan ses av det som framkommit. Om då även det andra rekvisitet inte uppfylls blir det inte mer trovärdigt. Det strikta ansvaret gör dock i allmänhet att skador redan på förhand kan förhindras genom att utövarna inte vill bli skadeståndsskyldiga, vilket leder till

¹⁰² Stenborre, Eva, Det går att få skadestånd utan särskilt lagstöd, 2007.

¹⁰³ Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt, sid 181.

att åtgärder vidtas för att motverka eventuella skador. Eftersom ingen kan svara på till vilken grad bedömningen kan göras eller vad som egentligen ligger till grund när en bedömning görs utan rekvisiten, känns det inte rättssäkert.

Det finns inte heller någon röd tråd i de lagstiftningar som innehåller det strikta ansvaret då införandet i lag skett under olika tidsperioder. Till en början var tanken att det skulle krävas lagstöd för ett åläggande men därefter utvecklades detta till att det strikta ansvaret klarade sig utan lagstöd om rekvisitet farlig verksamhet uppstod. Detta rekvisit har dock inte varit konsekvent och en anledning till att ifrågasätta ansvarsformen är på grund av den osäkerhet som kan infinna sig vid en bedömning. Det sägs att det är osäkert i vilken utsträckning en domstol kan ålägga ett strikt ansvar utan lagstöd, vilket gör att bedömningsformen i vissa avseenden kan anses aningen svårtolkad.

4.5 Strikt ansvar kontra culpaansvaret

Det kan i dagens samhälle sägas vara otydligt var gränsen går mellan det strikta ansvaret och culpaansvaret. Det finns många anledningar till detta och en av dessa anledningar är att culpaansvaret kan ses som otillräckligt ur den skadelidandes synvinkel. Beroende på att hänsyn tas till omkringliggande omständigheter kring den skadevållandes handlande är det inte alltid till fördel för den skadelidande. En slags reaktion mot den traditionella culpabedömningen kan hittas genom en objektivisering av ansvaret, vilket betyder att samhället till stor del vill ta bort bedömningen utifrån yttre omständigheter i det specifika fallet.¹⁰⁴

När det strikta ansvaret infördes i svensk rätt gick diskussionerna att det var det *nya* mot det *gamla*. Culpabedömningen och det strikta ansvaret sågs som två motpoler då culpa sades vara *skuld* och strikt ansvar motiverades som *risk*. Vid ett strikt ansvar är den väsentliga risken väntad, medan vid ett culpaansvar är denna risk oftast oväntad. Denna otydliga gränsdragning beror på att culpabedömningen i stora drag har lämnat skuldansvaret till förmån för allmänna riskövertväganden. De två ansvarsformerna blir relativt likställda i både funktion och som rättspolitisk motiv i och med detta.¹⁰⁵

Det finns olika åsikter angående det strikta- respektive culpaansvaret. Det strikta ansvaret leder till att funktionerna angående ersättning blir betydligt strängare, men får konsekvensen att de ekonomiska effekterna påverkas. Detta på grund av att tanken för att undvika skador drivs allt för långt vilket gör att det läggs allt för mycket ekonomiska medel på att undvika skador. Ett strikt ansvar kan även drabba den ansvarige väldigt hårt om en situation uppstår där varken individen själv eller genom sina arbetstagare gjort sig direkt skyldig till skada, men trots det blir skadeståndsskyldig.¹⁰⁶

Det har tidigare beskrivits om föräldrars strikta skadeståndsansvar mot sina barn och detta är ett bra exempel där culpaansvaret och det strikta ansvaret kan ställas mot varandra. Det strikta ansvaret kan diskuteras ifall det är klokt att inneha eller om det hade varit bättre att här använda sig av den traditionella culpabedömningen. Den svenska professorn i civilrätt Mårten Schultz menar att det är en felaktig tanke att ålägga ett strikt ansvar i dessa fall istället för att utgå från den traditionella culpabedömningen. Schultz menar att föräldrar givetvis har ansvar över sina barn, men att denna regel som regleras i SKL 3 kapitlet 5 § redan funnits reglerat sedan tidigare via en culpabedömning. Föräldrar hade tidigare även skyldighet att polisanmäla

¹⁰⁴ Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt, sid 146.

¹⁰⁵ Andersson, Ansvarsproblem i skadeståndsrätten, sid 155-156.

¹⁰⁶ Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt, sid 171.

sina egna barn. Schultz menar att regleringen angående det strikta föräldraansvaret gör föräldrar skadeståndsskyldiga även där de inte förväntas begränsa sina barns frihet.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Schultz, Mårten, Föräldraansvar. 2009.

5. Diskussion

Det strikta ansvaret med rekvisitet farlig verksamhet har funnits i svensk rätt sedan 1920-talet. Det finns dock många frågetecken kring detta ansvar när det gäller förutsättningar och ansvarets omfång. Detta har studien försökt att visa samt försökt utreda den svenska rättens syn på ansvarsformen.

5.1 I vilken utsträckning åläggs strikt skadeståndsansvar med lagstöd?

En slutsats av att titta på de lagar som innehåller strikt skadeståndsansvar är att ansvarsformen är tillämpbar i många olika situationer. Utöver de lagar som är behandlade i studien finns det många fler lagar som innehåller regler om strikt skadeståndsansvar. Det visar på att den svenska rätten har utvidgat området inom denna ansvarform jämförelsevis med för cirka hundra år sedan. I nutidens lagstiftning finns detta ansvar för privatpersoner, företag, verksamheter som anses vara farliga, verksamheter som anses vara ofarliga och situationer som kan föranleda en hög miljöpåverkan. I och med detta är det svårt att med precision beskriva i vilken utsträckning ansvaret åläggs, utan det har med tiden blivit ett begrepp som har ett stort omfång.

5.2 Vad är orsaken till att det lagstadgade strikta ansvaret uppstått och finns det något samband mellan de olika lagstiftningarna?

Orsaken till att de olika lagstiftningarna innehåller det strikta skadeståndsansvaret är olika. I Järnvägstrafiklagen (1985:361) är orsaken att det finns en stor risk att skada av allvarlig karaktär uppstår. I Luftfartslagen (2010:400) sägs orsaken till införandet bero på att vid tiden för lagens införande ansågs flygningar som något extraordinärt vilket betydde att lagens omfång ansågs som farligt. Införandet i Sjölagen (1994:1009) berodde på att risken för olyckor hade ökat i takt med den industriella utvecklingen och det ansågs då vara en farlig verksamhet. Gällande Miljöbalken (1998:808) sägs skälet till införandet bero på att skador enligt lagkapitlets omfång (32 kapitlet) kan orsaka både personskador, förmögenhetsskador och saksador vilket kan ses som att de ekonomiska verkningarna av en skada härigenom kräver ett strikt ansvar. När det gäller det strikta skadeståndsansvaret i SkL 3 kapitlet 5 § påstår regeringen att införandet gjorts i hopp om att minska ungdomsbrottsligheten. Lagen (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter och skälet till införandet beror på att lagstiftaren ansett att det är av nödvändig karaktär att hundägare har uppsikt över sina hundar. Produktansvarslagen (1992:18) är det sista lagen som har behandlats i uppsatsen och anledningen till att strikt skadeståndsansvar införts i lagen är beroende på att det uppkom ett EEG-direktiv om just produktansvar.

Gällande de lagstiftningar som innefattar farlig verksamhet har alla gemensamt att orsaken till införandet av det strikta ansvaret beror på graden av farlighet som verksamheten/situationen innebär. De övriga lagstiftningarna som inte innehåller farlig verksamhet har olika anledningar till införandet. Dessa är exempel på att svensk rätt i stor utsträckning följer EU-rätten, orsaken kan vara av ekonomiska motiv men framförallt kan ses att om det finns betydande risk att skada uppstår har ansvarsformen införts. En gemensam slutsats av detta är att lagstadgat strikt skadeståndsansvar har införts på grund av betydande risk att skada uppstår, tillsammans med att en eventuell skada har stor påverkan på omgivningen.

5.3 Är det förenligt med svensk rätt att ålägga strikt ansvar utan lagstöd?

Enligt den svenska rätten är riktlinjen att strikt skadeståndsansvar ska kunna åläggas om det finns lagstöd som motiverar beslutet eller om verksamheten/situationen anses farlig. Om ingen av dessa ståndpunkter tillgodoses frångås det förhållningssätt som finns. En farlig

verksamhet betyder att det finns en betydande risk att skada uppkommer och en sådan verksamhet kan sägas drivas på egen risk. Om en skada uppkommer vid en farlig verksamhet är det därför förenligt med åläggandet av ansvarsformen. Vissa skadeståndsetiker menar dock annorlunda, men med tanke på att detta blivit en allmän princip i svensk rätt bör det ändå ses som acceptabelt. Om det istället inte rör sig om farlig verksamhet men att ett domskäl har lagstöd är det naturligtvis förenligt med det svenska samhället. Varje svensk medborgare ska följa lagen. Om det dock varken finns lagstöd eller farlig verksamhet uppfylls inget av rekvisiten. Ett exempel är här NJA 2001 s. 368. Eftersom riktlinjen i svensk rätt är att det ska finnas lagstöd eller rekvisitet farlig verksamhet för att ålägga strikt ansvar är det inte förenligt att ålägga denna ansvarsform om ingetdera finns. Även fast motiveringen är tydlig och förståelig, som i NJA 2001 s. 368, följs inte de svenska riktlinjerna. Det är inget olagligt som sker, men slutsatsen blir att det kan skapas en osäkerhet och otrygghet hos allmänheten kring bedömningen.

5.4 Hur förhåller sig svensk rätt till strikt ansvar med och utan rekvisitet farlig verksamhet och vad är orsaken till att strikt ansvar kan åläggas trots att varken lagstöd eller farlig verksamhet finns?

Undersökningen visar att den svenska rätten tillåter ett strikt ansvar både i situationer som är farliga och i situationer som inte anses vara farliga. De situationer som ålägger strikt ansvar med grunden farlig verksamhet ses som farliga ur den synvinkeln att det gäller verksamheter som är farlig för miljön eller verksamheter där det är stor risk att en skada uppkommer upprepade gånger. När det istället gäller verksamheter som inte förhåller sig till farlig verksamhet kan ses att strikt ansvar åläggs när en situation utgör en större risk för skada än om situationen inte hade existerat. Vårdnadshavares strikta ansvar mot sina barn visar tydligt på att införandet beror på att detta kan hjälpa mot ungdomsbrottslighet. Det finns i och med detta en större chans att skada uppstår om lagrummet inte funnits, enligt regeringen. Svensk rätt har även en del exempel som visar på att det inte finns någon tydlig gränsdragning mellan vilka verksamheter som åläggs denna ansvarsform. NJA 1963 s. 162 är ett tydligt exempel på detta. När det gäller situationer med farlig verksamhet är NJA 1984 s. 420 ett bra exempel på hur svensk rätt förhåller sig till dessa situationer.

Orsaken till att ansvarsformen kan åläggas utan de två nämnda rekvisiten kan sägas ha olika orsaker. En situation där risk för skada är stor kan leda till att samhället väljer att ålägga strikt ansvar utan de två rekvisiten. Ett tydligt exempel är NJA 1991 s. 720. På grund av att utövaren hade monopolställning ansågs denne behöva ta ett större ansvar i sin verksamhet än vad som annars hade behövts. Detta visar på att svenska samhället tittar på till vilken grad en verksamhet/situation utövas. De skador som här kunde uppkomma var svåra att på förhand förhindra och därför ålades utövarna ett strikt skadeståndsansvar. Med större risker tillkommer ett större ansvar. När antalet skador ökar och dessa skador är av högre allvarlighet än tidigare kan det vara svårt att stävja detta på ett bra sätt. En annan orsak till att detta kan ske kan till stor del bero på att Sverige är med i EU. Eva Stenborre hänvisar till att Sverige använder sig mycket av Europakonventionen och det leder till att ansvar kan åläggas trots att vissa riktlinjer inte följs. Det är viktigt att komma ihåg att dessa rekvisit inte är tvingande regler som säger att det *måste* vara på ett visst sätt, utan det är riktlinjer. Om det ses som förenligt eller inte att frånga rekvisiten får var och en svara på. Med hänvisning till det som framkommit i undersökningen utgör dessa orsaker tillsammans en möjlig förutsättning för att strikt ansvar ska kunna åläggas utan de två nämnda rekvisiten.

Källor och litteratur

Offentligt tryck

Prop. 1972:5. *Förslag till skadeståndslag m.m.*

Prop. 1972:5 s. 25 ff. *Förslag till skadeståndslag m.m.*

Prop. 1972:5 s. 238, 484 ff. *Förslag till skadeståndslag m.m.*

Prop. 1973:140 s.68. *Förslag till lag om ansvarighet för oljeskada till sjöss, m.m.*

Prop. 1975:12. *Förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207), m.m.*

Prop. 2006/07:126 s. 45. *Förslag till ny lag om tillsyn över hundar och katter.*

Prop. 2009/10:142 s. 37 f. *Förslag till ett skärpt skadeståndsansvar för vårdnadshavare.*

SOU 1966:65 s. 32. *Luftförorening, buller och andra immissioner.*

SOU 1971:83. *En allmän regel om jämkning av skadestånd m.m.*

SOU 1973:51. *Skadestånd vid personskada.*

85/374/EEG. *Rådets direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister.*

Litteratur

Andersson, Håkan (2013) *Ansvarsproblem i skadeståndsrätten*, Upplaga 1, Iustus Förlag AB, Uppsala.

Andersson, Håkan (1993) *Skyddsändamål och adekvans*, Upplaga 1, Iustus Förlag AB, Uppsala.

Bengtsson, Bertil & Strömbäck, Erland (2006) *Skadeståndslagen, en kommentar*, Upplaga 2, Nordstedts Juridik AB, Stockholm.

Dahlman, Christian (2000) *Konkurrerande culpakriterier*, Upplaga 1, Studentlitteratur, Lund.
Ekstedt, Leif (2001) *Skadeståndsrätt*, Upplaga 8, IFU Utbildnings AB, Stockholm.

Grossman, Z. Peter, Cearley, W. Reed & Cole, H. Daniel (2006) *Law, Probability and Risk*. Oxford University Press.
<https://academic.oup.com/lpr/article/5/1/1/990799>.

Hellner, Jan & Radetzki, Marcus (2006) *Skadeståndsrätt*, Upplaga 7, Norstedts Juridik AB, Stockholm.

Hellner, Jan & Radetzki, Marcus (2007) *Skadeståndsrätt, En introduktion*, Upplaga 3, Norstedts Juridik AB, Stockholm.

Herslow, Ernst, (1887) *Om ansvarighet för skada i följd af jernvägs drift*, P.A. Nordstedts & Söners förlag, Stockholm.

Karlgren, Hjalmar (1958), *Skadeståndsrätt*, Upplaga 2, P.A. Nordstedt & Söners Förlag, Stockholm.

Kleineman, Jan (2013) ”Rättsdogmatisk metod”. I: *Juridisk metodlära*, Korling, (red.) Fredric & Zamboni, Mauro, Upplaga 1:4, Studentlitteratur, Lund.

Schults, Mårten (2004), *Full ersättning för sakens värde*.
<https://martenschultz.files.wordpress.com/2010/11/fullersc3a4tning.pdf>

Schultz, Mårten (2014) *Integritet i fokus*, Datainspektionen, Ineko AB, Årsta.
<https://www.datainspektionen.se/Documents/integritetifokus/integritet-i-fokus-2014.pdf>

Stenborre, Eva (2007) *Det går att få skadestånd utan särskilt lagstöd*, Sveriges Advokatsamfund, Stockholm.
<https://www.advokaten.se/Tidningsnummer/2007/Nr-6-2007-Argang-73/Det-gar-att-fa-skadestand-utan-sarskilt-lagstod/>

Zetterström, Stefan (2004) *Skadeståndsrätt*, universitetsadjunkt i civilrätt, Juridiska institutionen vid Uppsala universitet. <https://www.ur.se/mb/pdf/Texter/Skadestandsratt-allmant.pdf>

Rättsfall

NJA II 1922 nr 8, sid 309 f.

NJA 1927 s. 726.

NJA 1928 s. 316.

NJA 1937 s. 196.

NJA 1945 s. 210.

NJA 1946 s. 734.

NJA 1952 s. 582.

NJA 1963 s. 162.

NJA 1966 s. 248.

NJA 1981 s. 412.

NJA 1981 s. 683.

NJA 1983 s. 232.

NJA 1984 s. 420.

NJA 1985 s. 269.

NJA 1989 s. 389.

NJA 1990 s. 80.

NJA 1991 s. 720.

NJA 1993 s. 149.

NJA 1999 s. 385.

NJA 2001 s. 368.

NJA 2005 s. 462.

NJA 2015 s. 482.

Internetkällor

Ask, Beatrice (2010) *En lagremiss från regeringen till lågrådet*.
<http://www.regeringen.se/49bb6e/contentassets/ab128b4ad7e44045888d3fb4bf0e035f/ett-skarpt-skadestandsansvar-for-varnadshavare>
Hämtad: 2018-04-25

Blendow Publishing, *Skadeståndsrätt*, Stockholm.
<https://www.alltomjuridik.se/lar-dig-juridiska/rattsomraden/skadestandsratt/>
Hämtad: 2018-05-02

JP, Infonet, *Skadestånd* (2008), Stockholm.
https://www.foretagarnet.se/JP-Foretagarnet/Handboken/Handboken/Affarerna/Skadestand/d_176261-skadestand
Hämtad: 2018-05-05

Konsumenternas bank- och finansbyrå & konsumenternas försäkringsbyrå (2015) *Om skadestånd- när du orsakat en skada.*

<https://www.konsumenternas.se/forsakring/fakta/om-skadestand-nar-du-orsakat-en-skada>

Hämtad: 2018-05-14

Schultz, Mårten (2009) *Föräldraansvar*, Sveriges största juridikblogg.

<https://martenschultz.wordpress.com/2009/10/05/foraldraansvar/>

Hämtad: 2018-09-02

Schultz, Mårten (2012) *Handlingsplikt och underlåtenhet*, Sveriges största juridikblogg.

<https://martenschultz.wordpress.com/2011/03/14/handlingsplikt-och-underlatenhet/>

Hämtad: 2018-05-15